פרשת בלק – פתחי האוהלים

נאמר בפרשה: "וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו, וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו, וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱ-לֹהִים" (כד ב), ופירש רש"י על הרישא של הפסוק "וישא את עיניו" שהוא ביקש להכניס בעם ישראל "עין רעה", אבל ממשיך הכתוב ואומר "וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו" – "ראה כל שבט ושבט שוכן בעצמו ואינן מעורבבין, ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו", ולכן מסיים הפסוק: "וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱ-לֹהִים", ופירש רש"י: "עלה בלבו שלא יקללם".

מה ראה בלעם שהביא אותו שלא לקלל את עם ישראל? פירש רש"י שתי מעלות באופן סידור מחנה ישראל:

א) ראה כל שבט ושבט שוכן בפני עצמו ואינם מעורבים.

ב) ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו.

המעלה הראשונה במישור הלאומי: "כל שבט שוכן בעצמו" – בלעם ראה שלכל שבט יש את הדבר המייחד אותו משאר השבטים, ועם כל זה מבין כל שבט שהוא חלק מהכלל והוא צריך לתרום לכלל את הדבר המיוחד שבו.

תכונה זו עולה גם מברכת ה' לאברהם לאחר עקדת יצחק: "כִּי בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם" (בראשית כב יז). ריבוי זרעו של אברהם אבינו מדומה גם לכוכבים וגם לחול. לצורך מה שני דימויים אלה? הסבר הדבר: הכוכבים נפרדים אחד מהשני ולכל כוכב יש את האור המיוחד שלו; לעומת זאת גרגרי החול זהים זה לזה וצמודים ודבוקים אחד לשני. והברכה היא שכך זרעו של אברהם: מצד אחד כל יהודי הוא כמו כוכב עצמאי, ויש לו את הייחוד שלו, ומצד שני צריך כל יהודי להרגיש שהוא חלק מהכלל, ולהצטרף אל הכלל, ולתרום לכלל את האור שזורח דרכו.

וכשראה זאת בלעם החליט שלא לקלל.

המעלה השנייה שראה בלעם היא שפתחי האוהלים שלהם אינם מכוונים זה כנגד זה, כדי לשמור על הפרטיות של כל בית. הקדושה של עם ישראל נובעת מהיותם צנועים, וכך מפרש רש"י בעקבות חז"ל על הפסוק "קְדֹשִׁים תִּהְיוּ" (ויקרא יט ב): "הוו פרושים מן העריות ומן העבירות, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוָה, אתה מוצא קדושה".

אפשר להציע הסבר נוסף למעלת כיוון פתחיהם: בלעם ראה שאין פתחי האוהלים פתוחים אחד מול השני ואין אפשרות להסתכל מה יש באהל של השכן; לכן אף אחד לא מקנא במה שיש לחברו, וכל אחד שמח בחלקו ובעל עין טובה. אם כן, בוודאי ראויים הם לברכה, ככתוב (משלי כב ט): "טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ".

נחתום בהסברו של בעל "מאור ושמש", רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין: פתחי האוהלים מסמלים את הפתח האישי שיש לכל אחד בעבודת ה'. בלעם ראה שלכל אחד מעם ישראל יש דרך מיוחדת בעבודת ה', אחד עובד את ה' כדרך החסידים, אחד כדרך המתנגדים; אחד לומד בעיון, אחד בבקיאות; אחד לומד תנ"ך ואחד מדרש, וכולם מכוונים להתקרב לקב"ה.